

Dekonstrukcija mita o globalnom terorizmu: trendovi u suvremenom terorizmu

*Branimir Pađen**

Sažetak

Napadom na World Trade Center od 11. rujna 2001. poimanje terorizma dobilo je potpuno novi kontekst. Kako u medijskoj, tako i u znanstvenoj reprezentaciji, stvorila se klima kako je terorizam izašao iz svojih dotadašnjih međunarodnih granica te postao globalna pojava, najveća prijetnja svjetskomu miru. Postao je opasnost bez lica koja više ne bira svoje žrtve te prijeti svakomu i svugdje. Autor analizira trendove u suvremenom terorizmu koristeći podatke iz Global Terrorism Databasea te utvrđuje promjene koje su se dogodile nakon napada od 11. rujna. U konačnici autor zaključuje kako je globalni terorizam ipak samo – mit.

Ključne riječi: terorizam, 11. rujna, međunarodni terorizam, globalni terorizam, suvremeni terorizam, Global Terrorism Database, trendovi u terorizmu.

Uvod

Općeprihvaćena je teza, kako u znanosti, tako i u javnosti, da je terorističkim napadom na New York od 11. rujna svijet zakoračio u novu etapu *terorizma*. Dotadašnji *međunarodni* terorizam zamijenio je potpuno novi, *globalni*. Teroristički napadi u kolektivnom tumačenju postali su učestaliji i globalno rasprostranjeni, a fraza kako *nitko nigdje nije siguran* himna novoj svjetskoj sigurnosnoj politici, utjelovljenoj u liku i djelu suvremenih svjetskih moćnika te okrunjenoj nekolicinom vojnih intervencija i brojnim žrtvama. Postavlja se međutim pitanje, je li tomu zaista tako? Što se to u suvremenom terorizmu tako drastično izmijenilo da postoji potreba za njegovom novom *globalnom* klasifikacijom?

Osnovna namjera autora u ovome radu jest, slijedeći pristup Hirsta i Thompsona (2001.) koji su putem egzaktnih brojki dokazali kako su elementarni gospodarski po-

* Branimir Pađen, univ. spec. pol., e-mail: branimir_pado@yahoo.com

kazatelji *suvremenog svjetskoga gospodarstva* daleko od onoga što bismo mogli smatrati *globalnim*, utvrditi trendove u suvremenom terorizmu te ih usporediti s onima iz ranijeg razdoblja, s posebnim osvrtom na pokazatelje novih vrsta terorističkih sukoba, one koji podupiru tezu da je, za razliku od prethodnog razdoblja, terorizam postao *globalan*. U analizi trendova koristit će se podaci iz najveće baze podataka o terorističkim incidentima, *Global Terrorism Database* (u daljnjem tekstu GTD), koju vodi National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (START) sa Sveučilišta u Marylandu (<http://www.start.umd.edu/gtd>, preuzeto 21. kolovoza 2013.). GTD je najopsežnija baza sistematiziranih podataka o domaćim, međunarodnim i transnacionalnim terorističkim napadima, a pokriva razdoblje od 1970. do kraja 2011. godine.

Kao referentna točka u usporedbi dvaju razdoblja koristit će se datum terorističkog napada u New Yorku, 11. rujna 2001. godine. Dakle s obzirom na dostupne podatke, bit će uspoređeno desetljeće prije i desetljeće nakon navedenog napada, pri čemu će naglasak biti stavljen na ukupan broj terorističkih napada, njihovu rasprostranjenost po regijama, fundamentalne elemente napada – vrstu, ciljeve i korišteno oružje – te broj smrtno stradalih u napadima (<http://www.start.umd.edu/gtd/downloads/Codebook.pdf>, preuzeto 21. kolovoza 2013.). Budući da u GTD-ovoj bazi podataka nedostaju podaci za 1993. godinu, a s ciljem da se obuhvati približno jednako vremensko razdoblje, usporedit će se razdoblje od 1. lipnja 1990. do 10. rujna 2001. godine, s razdobljem od 11. rujna 2001. do 31. prosinca 2011. godine. Valja spomenuti kako su u analizirane podatke uključeni i neuspjeli teroristički napadi. Napadi za koje se ne može nedvojbeno zaključiti da su teroristički činovi također su uključeni jer se u GTD-ovoj bazi podataka isti mogu eliminirati samo za razdoblje nakon 1997. godine. Podaci će biti obrađeni uz pomoć grafova i slika, uz kratku analizu.

Samo znanstveno bavljenje problemom *globalnog* terorizma nužno je ograničeno dvama problemima koji se pojavljuju i u ovome radu. *Prvi problem* čini definiranje središnjeg predmeta analize. Naime do današnjeg dana ne postoji općeprihvaćena definicija terorizma, što je rezultiralo velikim brojem definicija. Više je razloga za to. Dimitrijević (1982:115) smatra da je to zbog činjenice što terorizmu pribjegavaju različite društvene i političke organizacije, koje to čine u različitim društveno-političkim uvjetima te s različitim ciljevima. Furedi (2009:26-27) drži da je srž problema definiranja u tome što pri istraživanju terorizma veliku ulogu ima emotivni i subjektivni pristup samog istraživača, što pak onemogućuje analitičko i objektivno rasuđivanje. Silna nekonzistentnost i brojnost definicija navele su autore de la Calle i Sanchez-Cuenca (2011:452) da zaključe kako su višestruke akademske interpretacije i definicije terorizma naprosto dovele do prezasićenosti literature leksikografskim debatama.

Referentna definicija korištena u ovom istraživanju jest ona GTD-a, koja terorizam smatra *namjernim činom nasilja ili prijetnje nasiljem od strane nedržavnog ak-*

tera (<http://www.start.umd.edu/gtd/downloads/Codebook.pdf>, preuzeto 21. kolovoza 2013.). Navedena definicija bit će postrožena trima dodatnim kriterijima koje svaki napad treba zadovoljiti: *mora biti usmjeren na ostvarivanje političkog, ekonomskog, religijskog ili socijalnog cilja; uključivati dokaz namjere prisile, zastrašivanja ili prenošenja neke druge poruke širem auditoriju od neposrednih žrtava; biti izvan pravila međunarodnog humanitarnog prava.*

Općenito govoreći, definicija terorizma u ovome radu uključuje sljedeće kriterije:

1. čin je izveden s namjerom;
2. nasilnog je karaktera;
3. izveden je od strane nedržavnog aktera;
4. usmjeren je ka ostvarivanju određenog cilja;
5. podrazumijeva prisilu, zastrašivanje ili prenošenje poruke;
6. namijenjen je širem auditoriju od neposrednih žrtava;
7. izvan je regula *međunarodnog humanitarnog prava.*

Takvu definiciju autor smatra najbližom onome što znanstvena zajednica drži terorizmom te predstavlja svojevrsan kompromis. Dovoljno je fleksibilna da obuhvati sve terorističke napade, a opet dovoljno stroga da zadovolji kriterije znanstvenog istraživanja. Dokaz je i kompatibilnost definicije s podacima dobivenim u istraživanju Schmida i Jongmana (1988:5-6), koji su izradili tablicu frekvencija pojedinih izraza koji se spominju u 109 dotad poznatih definicija *terorizma* (Tablica 1). Rezultati pokazuju da su najčešće spominjane karakteristike *nasilje, primjena sile* (83,5 posto), *politički razlozi* (65 posto), *strah, naglašen teror* (51 posto), *prijetnja* (47 posto) te *psihološki učinci i predviđene reakcije* (41,5 posto). Najrjeđe su spominjane karakteristike *zahtjev za treću stranu* (4 posto), *kriminal* (6 posto), *opetovano; serijski ili kampanjski karakter nasilja* (7 posto), *tajna, prikrivena priroda* (9 posto) te *neuračunljivost, nepredvidljivost, neočekivano pojavljivanje nasilja* (9 posto). Time možemo, barem načelno, odrediti ključne elemente terorizma. Uspoređujući spomenutu definiciju s podacima u tablici, vidljivo je da definicija obuhvaća najfrekventnije elemente koji se pojavljuju u definicijama ostalih autora.

Tablica 1. Frekvencije pojedinih elemenata u definicijama

	Element	Frekvencija
1.	Nasilje, primjena sile	83,5%
2.	Politički	65%
3.	Strah, naglašen teror	51%
4.	Prijetnja	47%
5.	Psihološki učinci i predviđene reakcije	41,5%
6.	Diferencijacija žrtava	37,5%
7.	Svrhovito, planirano, sustavno, organizirano djelovanje	32%
8.	Metoda borbe, strategija, taktika	30,5%
9.	Kršenje prihvaćenih pravila bez uvažavanja humanitarnih načela	30%
10.	Prisila, ucjena, iznuda	28%
11.	Javni aspekt	21,5%
12.	Arbitrarnost; impersonalni, slučajni karakter; nediskriminiranost	21%
13.	Civili, neborbene, neutralne osobe izvana	17,5%
14.	Zastrašivanje	17%
15.	Naglašena nevinost žrtava	15,5%
16.	Skupina, pokret, organizacija kao počinitelj	14%
17.	Simbolički aspekt, demonstracija za druge	13,5%
18.	Neuračunljivost, nepredvidljivost, neočekivano pojavljivanje nasilja	9%
19.	Tajna, prikrivena priroda	9%
20.	Opetovano; serijski ili kampanjski karakter nasilja	7%
21.	Kriminal	6%
22.	Zahtjev za treću stranu	4%

Izvor: Schmid, Alex; Jongman Albert. *Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories, & Literature*. Transaction Publishers: New Brunswick, 1988. 5-6.

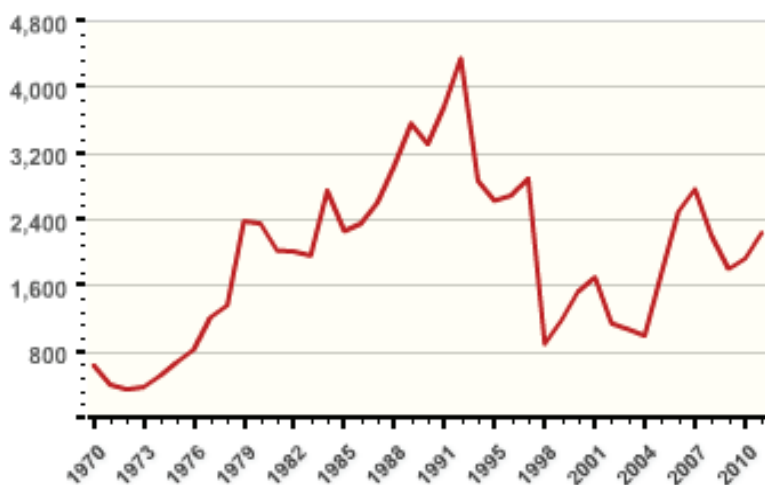
Drugi je problem taj što ne postoje konzistentni *idealni tipovi* terorizma, pritom misleći prije svega na onaj *globalni*, s jasnim strukturama koje iz pojedine faze proizlaze; te kako se u narednim godinama razvijaju, a prema kojima bi se onda mogao slijediti povijesni razvoj i prepoznavati pojedine etape terorizma sa zaključnom *globalnom*. U znanstvenoj literaturi pojavljuju se brojne interpretacije kojima su, općenito govoreći,

zajedničke dvije premise – nakon napada od 11. rujna svijet je zakoračio u novu vrstu terorizma; taj novi terorizam jest *globalni* terorizam. S obzirom na brojnost radova koji se bave navedenom tematikom, bio bi sizifovski posao reinterpreterirati sve inačice navedenih teza. Zato se u ovom radu stvar obrće i vraća na početak, s dva temeljna pitanja – što se to promijenilo nakon 11. rujna i *jesu li te promjene dovoljno radikalne da možemo donositi zaključke o potpuno novom obliku terorizma?*

Aktualni trendovi u terorizmu – terorizam prije i nakon 11. rujna

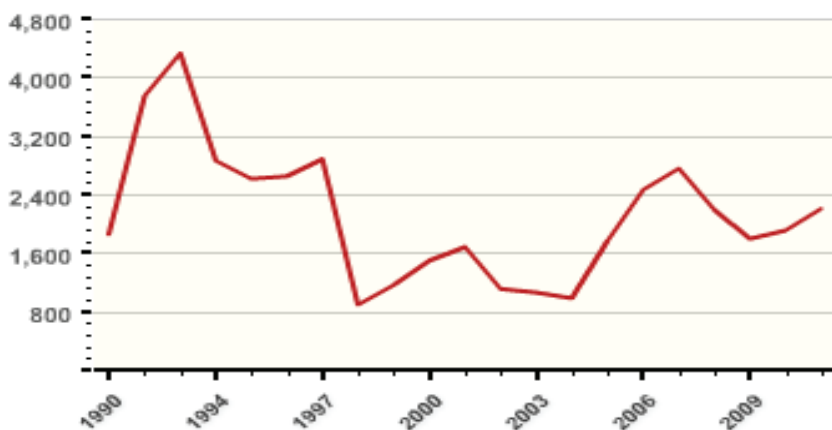
Prema podacima dostupnim na stranicama GTD-a, na Slici 1. prikazana je krivulja kretanja broja terorističkih napada za razdoblje od 1970. do 2011. godine. Otkad započinje detaljno vođenje podataka, vidljiv je trend gotovo konstantnog porasta broja napada u narednim godinama, s tek kratkim smirivanjem situacije između 1970. i 1972. godine, odnosno 1979. i 1985. godine. Trend dakle započinje sa 630 evidentiranih incidenata 1970. godine, a završava 1992. godine s 4340 evidentiranih incidenata, što predstavlja najviše evidentiranih napada u jednoj godini u povijesti. U razdoblju koje slijedi broj terorističkih napada opada i dolazi do dvostrukoga dna, prvo 1998. godine s 890, zatim 2004. godine s 986 napada. Nakon toga broj napada ponovno se počinje povećavati, te u jeku novog trenda dolazi 2007. godine do brojke od 2758. U promatranom razdoblju (Slika 2.) od 1. lipnja 1990. do 10. rujna 2001. godine, dakle u desetljeću do napada u New Yorku, evidentirano je ukupno 25 769 napada. Usporedimo li to razdoblje s idućim desetljećem, odnosno razdobljem od 11. rujna 2001. do 31. prosinca 2011. godine i brojkom od 18 592 zabilježena napada, dolazimo do podatka kako je u narednom razdoblju broj terorističkih incidenata pao za više od 25 posto, s tim da se nikad nije približio rekordnoj 1992. godini, već se u najekstremnijem razdoblju zadržao na razinama iz 1997. godine, odnosno ranije, iz 1984. godine. Posljednja zabilježena, 2011. godina, pokazuje da su teroristički napadi na razinama s kraja 70-ih, odnosno početka 80-ih godina.

Slika 1. Broj terorističkih napada u razdoblju od 1970. do 2011. godine

Izvor: National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (START), Global Terrorism Database, <http://www.start.umd.edu/gtd> (preuzeto 21. kolovoza 2013.)

Slika 2. Broj terorističkih napada u razdoblju od 1. 6. 1990. do 31. 12. 2011. godine

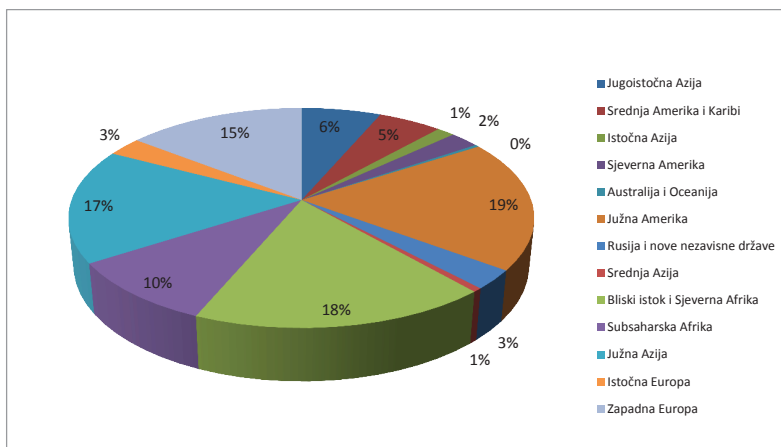

Izvor: National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (START), Global Terrorism Database, <http://www.start.umd.edu/gtd> (preuzeto 21. kolovoza 2013.)

Na Slici 3 i Slici 4 prikazana je globalna rasprostranjenost terorizma po regijama. Iz navedenih podataka vidljiva je relativna „raspršenost“ terorističkih napada u razdo-

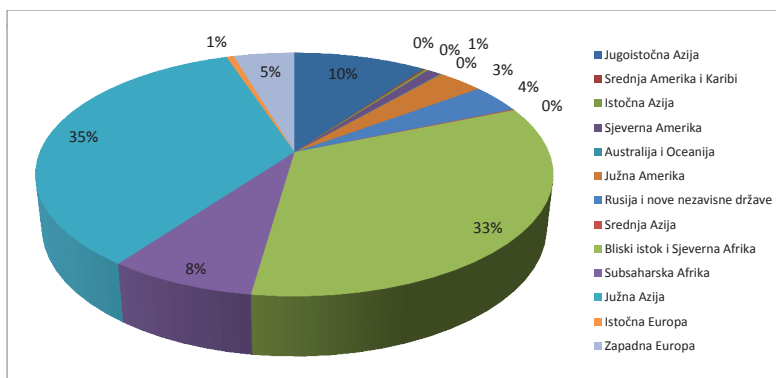
blju prije napada od 11. rujna. U tom razdoblju podjednako su zastupljene regije Južne Amerike (19 posto), Bliskog istoka (18 posto), Južne Azije (17 posto) i Zapadne Europe (15 posto), a nešto manje zastupljena je i Subsaharska Afrika (10 posto). Za navedeno razdoblje tek se za regije Australije i Oceanije te Srednje Azije može zaključiti da su izvan fokusa terorizma. U razdoblju nakon napada u New Yorku podaci ukazuju na to kako se terorizam iznimno koncentrirao na dvije regije – Bliski istok i Sjevernu Afriku te Južnu

Slika 3. Terorizam po regijama za razdoblje od 1. 6. 1990. do 10. 9. 2001. godine

Izvor: National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (START), Global Terrorism Database, <http://www.start.umd.edu/gtd> (preuzeto 21. kolovoza 2013.)

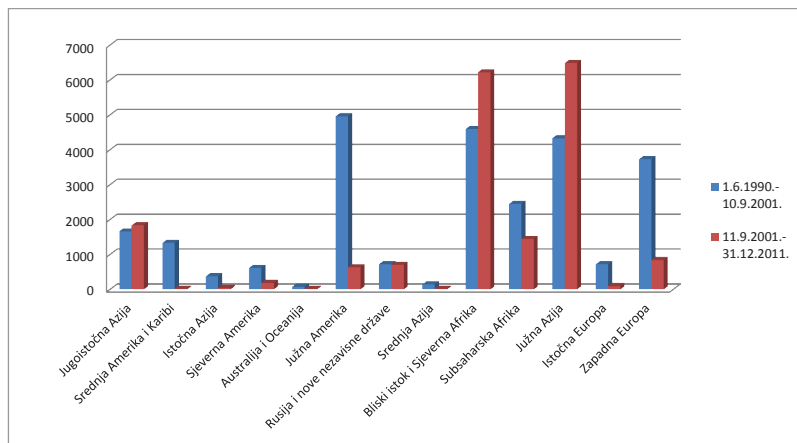
Slika 4. Terorizam po regijama za razdoblje od 11. 9. 2001. do 31. 12. 2011. godine

Izvor: National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (START), Global Terrorism Database, <http://www.start.umd.edu/gtd> (preuzeto 21. kolovoza 2013.)

Aziju. Na ta žarišna područja otpada gotovo 70 posto cjelokupnog svjetskog terorizma. Usporedno, regije Srednje Amerike i Kariba, Istočne Azije, Sjeverne Amerike, Australije i Oceanije, Srednje Azije i Istočne Europe gotovo su u potpunosti izvan dosega suvremenog terorizma. Navedena činjenica još je jasnija pogledamo li na Slici 5 prikaz promjene ukupnog broja terorističkih napada po regijama. Iz prikazanih podataka vidljiv je drastičan pad broja napada u gotovo svim regijama, ponajviše Južnoj Americi, dotad najrizičnijoj, s padom od gotovo 90 posto, i Zapadnoj Europi, koja je dotad također bila u samom vrhu prema broju napada, gdje pad iznosi oko 80 posto u odnosu na razdoblje do 10. rujna 2001. godine. Značajnijih promjena nema jedino u regijama Rusije i država proizašlih iz Sovjetskog Saveza i Jugoistočne Azije, gdje terorizam stagnira, dok u spomenutim regijama Bliskog istoka i Sjeverne Afrike terorizam bilježi porast od više od 25 posto, odnosno Južne Azije s rastom od oko 35 posto u odnosu na prethodno desetljeće. Možemo zaključiti kako se nakon 11. rujna terorizam gotovo u cijelosti preselio sa Zapada na Istok.

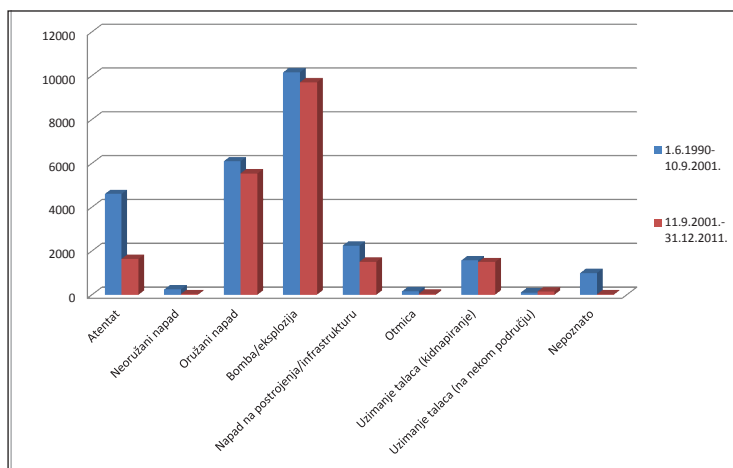
Slika 5. Usporedba ukupnog broja napada prema regijama

Izvor: National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (START), Global Terrorism Database, <http://www.start.umd.edu/gtd> (preuzeto 21. kolovoza 2013.)

S obzirom na podatke o vrstama napada prikazane na Slici 6, vidljivo je kako se način izvođenja terorističkih napada nije drastično promijenio u promatranom razdoblju. Najčešće vrste napada u oba razdoblja ostaju oružani napadi te napadi bombama i eksplozivnim sredstvima, na koje otpada oko 70 posto svih napada u cjelokupnom promatranom razdoblju. Jedini osjetni pad vidljiv je u slučaju atentata, čiji se broj u drugom desetljeću smanjio za gotovo dvije trećine.

Slika 6. Usporedba napada prema vrsti

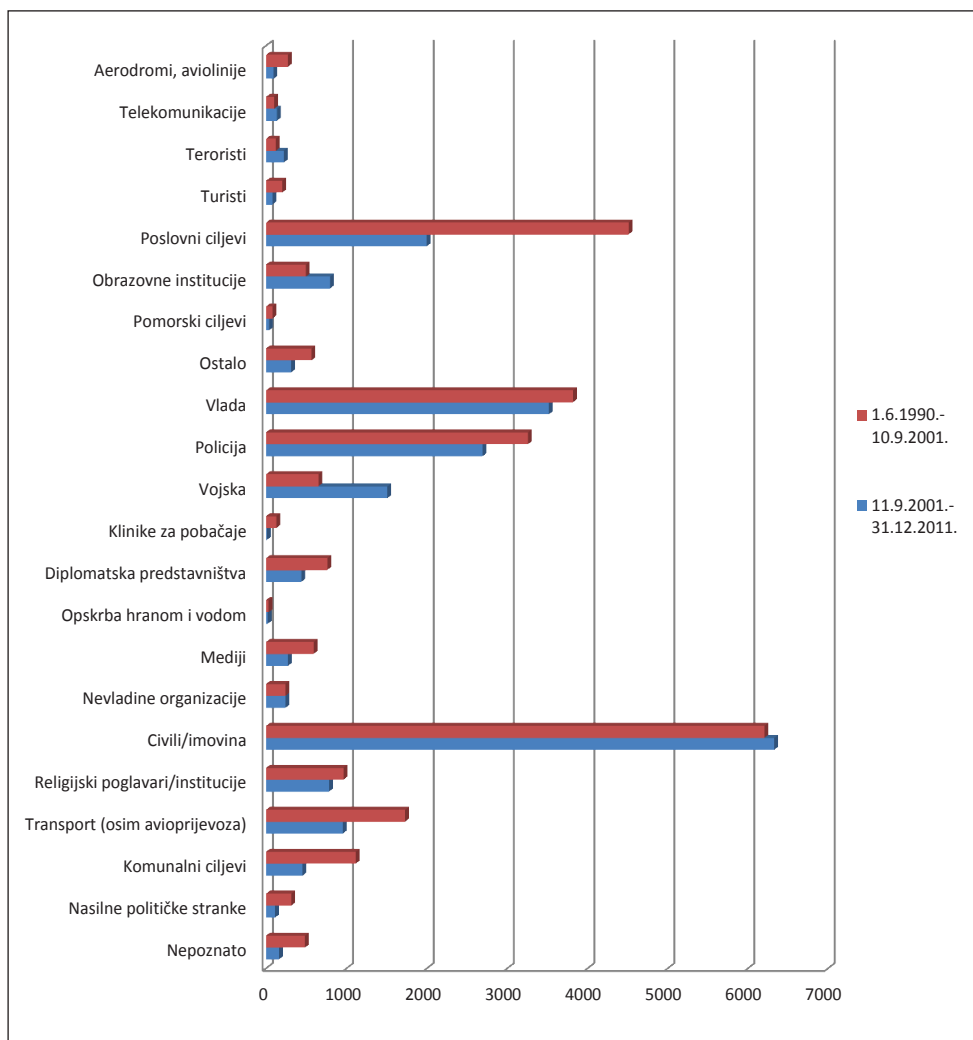

Izvor: National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (START), Global Terrorism Database, <http://www.start.umd.edu/gtd> (preuzeto 21. kolovoza 2013.)

Kidnapiranje talaca, odnosno njihovo odvođenje, kao oblik napada stagnira, dok blagi pad bilježe i napadi na različita postrojenja i infrastrukturu. Klasične otmice vozila, goloruki napadi te zadržavanje talaca na nekom području vrlo su rijetki.

Prema podacima o ciljevima napada (Slika 7), i dalje prevladavaju napadi na civile i civilne objekte, odnosno napadi na javnim površinama poput tržnica, ulica, trgova i drugih mjesta javnog okupljanja; slijede napadi na vladine dužnosnike i objekte, djelatnike suda i javne tužitelje, kao i službenike obavještajnih službi, te napadi na policijske službenike i objekte. Valja istaknuti kako su prema dostupnim podacima, u drugom desetljeću, dakle nakon 11. rujna, ponešto učestaliji napadi na civile i civilne objekte, te da se drastično povećao i broj napada na vojne ciljeve. Zanimljivo, u istom razdoblju pao je broj napada na manje i veće poslovne ciljeve, koji su u prethodnom razdoblju bili na visokom drugom mjestu prema učestalosti ciljeva terorističkih napada, poput restorana, barova i klubova, kao i rudarskih i naftnih kompanija, te na različite vrste transporta i tzv. komunalnih ciljeva, također do 11. rujna relativno visoko zastupljenih, poput prijenosa električne energije, naftovoda, plinovoda i ostalog. Od onih zastupljenijih u prvom desetljeću osjetniji pad zabilježili su još napadi na diplomatska predstavništva i medije, dok rast u drugom desetljeću bilježe napadi na obrazovne institucije.

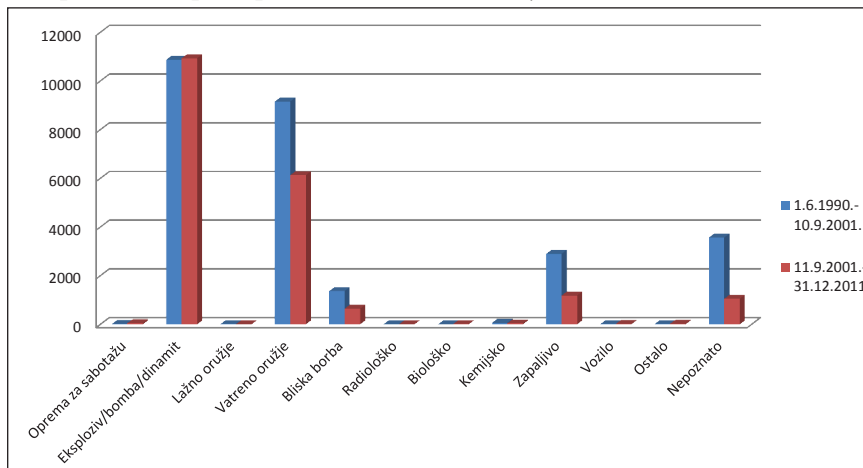
Slika 7. Usporedba napada prema cilju

Izvor: National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (START), Global Terrorism Database, <http://www.start.umd.edu/gtd> (preuzeto 21. kolovoza 2013.)

Napadi s obzirom na korišteno oružje prikazani su na Slici 8, iz koje je vidljivo kako su u terorističkim napadima u oba desetljeća najčešće korištene eksplozivne naprave (bombe i dinamit) i vatreno oružje, a u manjem broju slučajeva zapaljivo oružje i bliska borba.

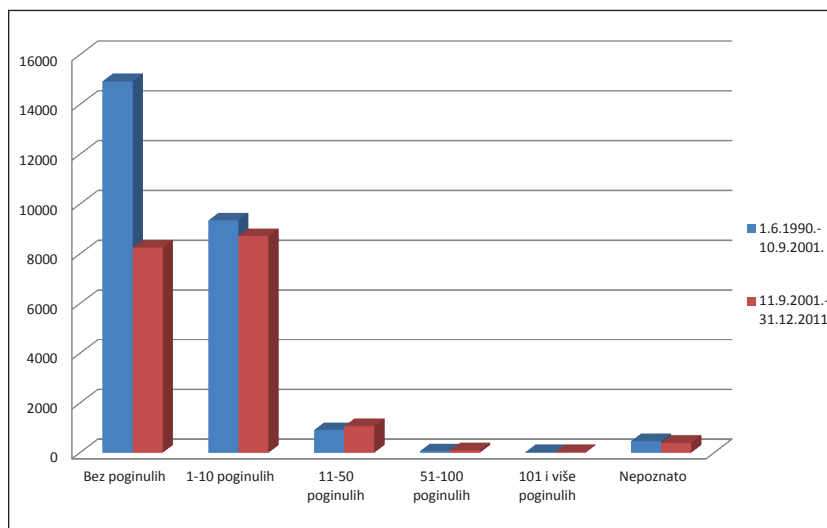
Slika 8. Usporedba napada prema korištenom oružju

Izvor: National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (START), Global Terrorism Database, <http://www.start.umd.edu/gtd> (preuzeto 21. kolovoza 2013.)

Zanimljivo, nakon 11. rujna dolazi do rjeđeg korištenja vatrenog i zapaljivog oružja, te bombaški napadi ostaju najučestalije terorističko sredstvo. Na različite oblike sabotaže, prijetnje lažnim oružjem i napade vozilima, kao i upotrebu radiološkog, biološkog i kemijskog naoružanja, teroristi se vrlo rijetko odlučuju.

Slika 9. Usporedba napada prema broju poginulih

Izvor: National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (START), Global Terrorism Database, <http://www.start.umd.edu/gtd> (preuzeto 21. kolovoza 2013.)

Na Slici 9 navedeni su podaci o napadima s obzirom na broj poginulih. Iz prikazanog je vidljivo kako su u oba desetljeća najčešći „manji“ napadi, bez poginulih ili do 10 poginulih, uključujući osobe koje izvode napad. Pritom valja istaknuti pad broja napada bez žrtava u napadima nakon 11. rujna za oko 45 posto. Ostali napadi, prema broju poginulih, otprilike su se zadržali na istim razinama. Valja također skrenuti pozornost na to kako su napadi s većim brojem žrtava iznimno rijetki u oba promatrana razdoblja, ali ipak uz lagani porast u drugom desetljeću, ponajviše srednjih napada, s 11 na 50 tragično stradalih.

Dekonstrukcija mita o globalnom terorizmu

Promotrimo li aktualne brojke o prirodi terorizma danas te ih usporedimo s ranijim desetljećem, postaje jasno kako teza da je suvremeni terorizam opasniji, rasprostranjeniji, masovniji, odnosno *globalan*, naprosto nema uporište.

Naime, kako pokazuje krivulja na Slici 1 o kretanju terorističkih napada, jasno je da je vrhunac terorizma prošao s valom 90-ih godina. Trend koji je započeo 70-ih, i konstantni rast koji je uslijedio, završio je 1992. godine s rekordnom brojkom od 4340 terorističkih incidenata te godine. Val koji je uslijedio nakon 11. rujna svoju eskalaciju doživio je 2007. godine, s 2758 evidentiranih napada, što je gotovo 40 posto manje od rekordne godine u ranijem razdoblju. Međutim još je značajniji podatak kako je u desetljeću prije napada u New Yorku evidentirano ukupno 25 769 napada, u odnosu na 18 592 napada u desetljeću nakon 11. rujna, što predstavlja pad za više od 25 posto. Dakle terorizam nakon 11. rujna nije učestaliji, dapače, manje ga je za više od četvrtine. Prisutan je određeni skok u broju napada u odnosu na kraj 90-ih, što suvremeni terorizam izjednačava tek s razinom njegove manifestacije s kraja 70-ih, odnosno početka 80-ih godina.

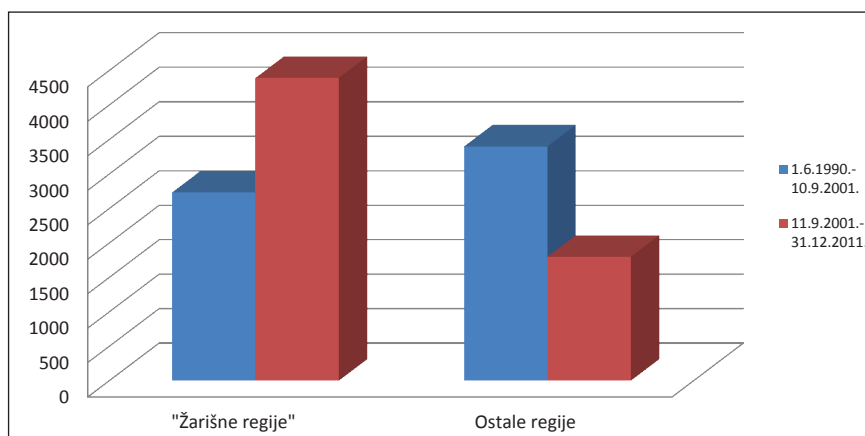
Što se tiče globalne rasprostranjenosti terorizma, slika o njegovoj prirodi još je jašnija. U desetljeću prije napada terorističke aktivnosti bile su „ravnomjerno“ raspoređene u zastupljenosti prema regijama. Najviše je terorističkih napada otpadalo na regiju Južne Amerike (19 posto), zatim Bliskog istoka (18 posto) i Južne Azije (17 posto) te Zapadne Europe (15 posto) i Subsaharske Afrike (10 posto). U tom razdoblju tek se za regije Australije i Oceanije te Srednje Azije može reći da su praktično izvan fokusa terorizma, s tek nekoliko desetaka terorističkih incidenata u promatranom desetljeću. Razdoblje nakon napada od 11. rujna daje potpuno drugu sliku. Relativna globalna ujednačenost terorističkih aktivnosti sabila se u dvije regije. Naime na žarišna područja Bliskog istoka i Sjeverne Afrike te Južne Azije otpada gotovo 70 posto cjelokupnog svjetskog terorizma, dok su u isto vrijeme regije Srednje Amerike i Kariba, Istočne Azije, Sjeverne Amerike, Australije i Oceanije, Srednje Azije i Istočne Europe gotovo u potpunosti oslobođene terorističkih napada. Promotrimo li usto i činjenicu da je u

tom razdoblju uslijedio drastičan pad broja napada u gotovo svim regijama, u nekima poput Južne Amerike i Zapadne Europe čak i za 80-90 posto, možemo zaključiti kako je terorizam 90-ih bio veća globalna prijetnja nego ovaj današnji.

Po pitanju vrsta napada koje terorističke skupine koriste, situacija je u promatranim desetljećima ostala gotovo nepromijenjena. Najučestaliji su bombaški napadi, odnosno napadi eksplozivnim napravama, a u manjem broju slučajeva i oružani napadi. Jedina evidentna promjena u vrstama napada jest korištenje atentata kao oblika terorističkog djelovanja. Naime u desetljeću nakon 11. rujna broj terorističkih atentata pao je za više od 60 posto. Na kidnapiranje talaca, odnosno njihovo odvođenje kao oblik napada, te napade na različita postrojenja i infrastrukturu, teroristi se rijetko odlučuju, dok su klasične otmice vozila, goloruki napadi te zadržavanje talaca na nekom području gotovo zanemarivi. Dakle napadi su prema vrsti u oba razdoblja praktično jednaki, odnosno ne postoji potencijalni novi trend koji se razvija, a mogao bi predstavljati obilježje nekog novog terorizma.

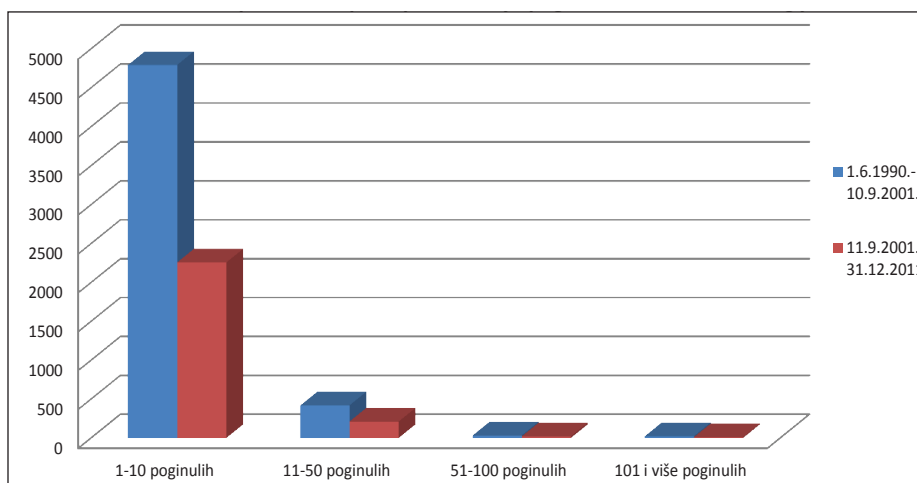
Slična je situacija i po pitanju meta koje teroristi biraju za svoje napade. U oba razdoblja njihovi su napadi usmjereni ponajprije na civile i civilnu imovinu, zatim na vladine dužnosnike i vladine objekte te na policiju. Od značajnijih razlika među desetljećima veće padove bilježe napadi na poslovne ciljeve, transportna sredstva, medije te, nekad vrlo učestali, napadi na diplomatska predstavništva. U razdoblju nakon 11. rujna postoji određeni porast broja napada na civilne ciljeve, dok se drastično povećao broj napada na vojne ciljeve. Tu bi činjenicu svakako trebalo povezati s ekstremnom „regionalizacijom“ terorizma te njegovim vezivanjem upravo uz krizna žarišta, gdje se terorizam koristi kao produžena ruka aktualnih sukoba, odnosno kao oblik *specijalnog rata* (Cvjetković, 2002:36) ili *dio šireg repertoara ratovanja* (Wilkinson, 2002:29). Također valja naglasiti kako je, iako povećan, udio napada na civilne ciljeve u drugom desetljeću daleko od konkretnih apsolutnih brojki prema kojima bismo mogli donositi zaključke o novom vidu terorizma. Stotinjak napada više koji se pojavljuju u razdoblju nakon napada u New Yorku naprosto nisu dovoljni kako bismo mogli govoriti o nekom novom licu terorizma. Tim više što je navedeni porast napada na civilne ciljeve vezan upravo za sukobe u dvije „žarišne“ regije. Naime pogledamo li podatke o napadima na civilne ciljeve u svim regijama na Slici 10, osim Bliskog istoka i Sjeverne Afrike te Južne Azije, dobivamo brojku od 3402 napada do fatalnog napada od 11. rujna, a u narednom razdoblju bilježimo 1802 napada, što predstavlja pad od gotovo 50 posto. Podaci za regije Bliskog istoka i Sjeverne Afrike te Južne Azije pokazuju upravo suprotan trend. U te dvije regije u prvom desetljeću zabilježena su 2733 napada na civilne ciljeve, dok drugo desetljeće bilježi rast od gotovo 40 posto, i brojke se penju na 4393 evidentirana napada. Dakle navedene promjene s obzirom na ciljeve terorističkih napada nisu rezultat promjena u terorizmu na *globalnoj* razini, već sukoba u dvije spomenute regije.

Slika 10. Usporedba napada na civilne ciljeve po regijama

Izvor: National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (START), Global Terrorism Database, <http://www.start.umd.edu/gtd> (preuzeto 21. kolovoza 2013.)

Slika 11. Usporedba napada prema broju poginulih bez „žarišnih“ regija

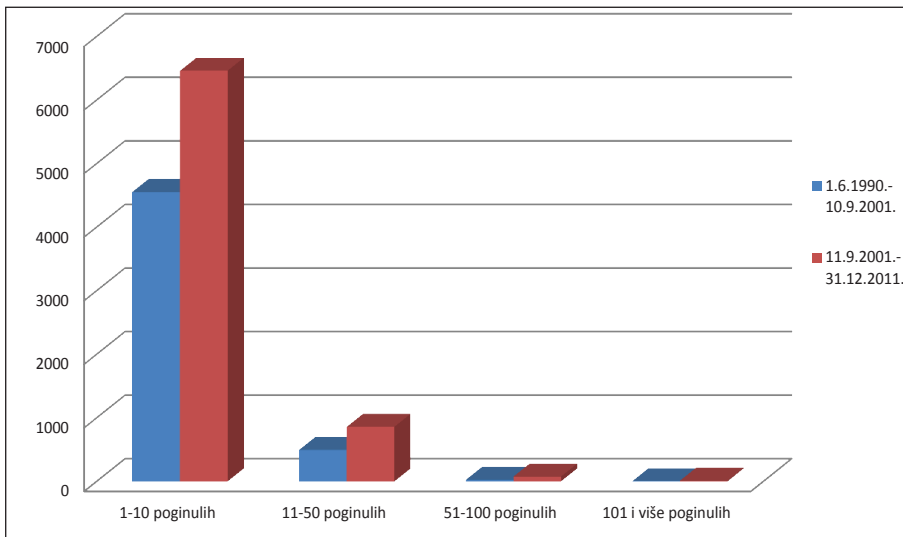

Izvor: National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (START), Global Terrorism Database, <http://www.start.umd.edu/gtd> (preuzeto 21. kolovoza 2013.)

Promotre li se podaci o oružju korištenom u terorističkim napadima, postaje jasno da ne postoji drastična razlika u navedenim desetljećima. U oba desetljeća najčešće su od strane terorista korištene eksplozivne naprave (bombe i dinamit) i vatreno oružje, pri čemu valja napomenuti kako korištenje vatrene oružja bilježi pad za trećinu u razdoblju nakon 11. rujna. Također su u manjim razmjerima u oba desetljeća zastupljeni napadi zapaljivim sredstvima te različiti oblici sabotaza. Posebno valja skrenuti pozornost na upotrebu radiološkog, biološkog i kemijskog oružja, čije se korištenje vrlo često spominje u kontekstu suvremenog terorizma. Iz podataka navedenih u tablici jasno je kako se takvi napadi pojavljuju u mizernom postotku, a ono najvažnije, u drugom desetljeću ne postoji porast u učestalosti njihova korištenja.

Podaci o broju poginulih u terorističkim napadima pokazuju određeni trend povećanja broja smrtno stradalih žrtava, uključujući i osobe koje izvode napad. Nakon napada u New Yorku vidljiv je velik pad broja napada bez žrtava, za oko 45 posto, „manji“ napadi, do 10 poginulih, stagniraju, dok napadi s većim brojem žrtava, oni s više od 11 žrtava, bilježe manji ili veći rast. Međutim donijeti bilo kakav zaključak o novom, krvoločnijem i masovnijem terorizmu *globalnih* razmjera bilo bi potpuno pogrešno. Naime navedene tendencije rasta „većih“ napada opet su isključivo vezane za dvije „žarišne“ regije. Promotrimo li podatke o broju poginulih u terorističkim napadima za sve regije na Slici 11, osim Bliskog istoka i Sjeverne Afrike te Južne Azije, vidljivo je da sve kategorije napada bilježe pad u drugom desetljeću. Napadi do 10 poginulih pali su s 4793 na 2259 evidentiranih napada; od 11 do 50 poginulih s 420 na 213 napada; od 51 do 100 poginulih s 34 na 22; a oni najveći, sa 101 i više poginulih, s 24 na 12 evidentiranih napada. Na Slici 12 prikazani su podaci o napadima za regije Bliskog istoka, Sjeverne Afrike i Južne Azije. Iz navedenih podataka vidljiv je trend porasta svih napada, a najviše onih najmasovnijih, s 51 i više poginulih osoba. Naime napadi do 10 poginulih narasli su s 4556 na 6462 napada; od 11 do 50 poginulih s 498 na 861 napad; od 51 do 100 poginulih sa 28 na 77; dok oni najveći, sa 101 i više poginulih, sa 7 na 23 zabilježena napada. Iz prikazanih podataka evidentno je da navedeno povećanje broja napada i žrtava moramo isključivo vezati uz promjene koje se odvijaju u spomenutim regijama, a nikako promatrati ih kao globalni trend.

Slika 12. Usporedba napada prema broju poginulih u „žarišnim“ regijama

Izvor: National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (START), Global Terrorism Database, <http://www.start.umd.edu/gtd> (preuzeto 21. kolovoza 2013.).

Zaključna razmatranja

Općeprihvaćeni stav o novim prijetnjama globalnoj sigurnosti, kako u znanstvenom i političkom diskursu, tako i u medijskoj reprezentaciji, kroz koji se kao aksiom provlači *globalni* karakter terorizma i njegov rapidni, nezaustavljivi rast, uzrokuje pogrešnu javnu percepciju razmjera prijetnji. Odjeci kakofonije koja nastaje u medijskom prostoru nakon terorističkih napada, a dobila je potpuno nove dimenzije nakon napada od 11. rujna, uzrokuju kod prosječnih promatrača globalnih pojava zbunjenost. Međutim nadvladamo li tu svakodnevnu, paušalnu razinu promišljanja terorizma na razini opažanja i iskustva te zagrebemo ispod površine u egzaktne brojke, onda se iluzija o novom, *globalnom* terorizmu nikad viđenih razmjera rasprsnje kao mjehur od sapunice.

S obzirom na iznesene podatke možemo ustvrditi da manifestacija današnjeg terorizma ne prelazi okvire onog iz 90-ih godina prošlog stoljeća te se od njega bitno ne razlikuje, pa nema nikakvog uporišta smatrati ga *globalnim*. U desetljeću nakon terorističkog napada od 11. rujna terorizma je manje za više od 25 posto. Također, jednolična rasprostranjenost terorističkih napada koja je obilježavala prošlo desetljeće, kad je u približno jednakom omjeru u nasilju terorizma sudjelovalo čak pet regija, a samo su dvije praktično bile izvan njega, u drugom desetljeću zbilja se u samo dvije regije, a čak šest regija gotovo je u potpunosti izvan dosega suvremenog terorizma, tako da danas

na regije Bliskog istoka i Sjeverne Afrike te regije Južne Azije otpada oko 70 posto suvremenog svjetskog terorizma. Promotrimo li činjenicu kako su sljedeće dvije regije prema zastupljenosti terorističkih napada Jugoistočna Azija s 10 posto i Subsaharska Afrika s 8 posto, možemo zaključiti da se današnji terorizam u pravilu odvija na samo dva kontinenta. Također, u oba promatrana razdoblja, prije i nakon napada u New Yorku, ne postoje značajnije razlike u *vrsti* napada, *ciljevima* napada te *korištenom oružju* u napadima. U oba desetljeća prema *vrsti* napada dominiraju bombaški, odnosno napadi eksplozivnim sredstvima, te nešto rjeđe oružani napadi. Samo atentati bilježe značajniji pad u drugom desetljeću. S obzirom na *ciljeve* napada, u oba promatrana razdoblja najčešće su pogađani civili i civilni objekti, zatim slijede napadi na vladine dužnosnike i objekte te napadi na policijske službenike i objekte. Od promjena valja istaknuti tek pad broja napada na poslovne ciljeve te porast napada na vojsku i vojne ciljeve nakon 11. rujna. Prema *korištenom oružju* u napadima također na postoji značajnija razlika. Eksplozivne naprave i vatreno oružje u oba promatrana razdoblja ostali su najčešće korišteno oružje. Valja tek napomenuti određeni trend povećanja korištenja eksplozivnih naprava u odnosu na druge vrste oružja.

Zaključno, suvremeni terorizam manifestira se kao blaži oblik terorizma iz 90-ih godina. Manje ga je, fokusiran je na dvije regije, a prema *vrsti*, *ciljevima* i *korištenom oružju* u napadima ne razlikuje se značajnije od onoga desetljeće prije. Opsegom i intenzitetom nalazi se tek na razini terorizma s kraja 70-ih, odnosno početka 80-ih godina prošlog stoljeća. Dakle nema govora o novom obliku terorističkih sukoba, najraširenijem i najbrutalnijem terorizmu ikad u povijesti. Iako postoji određeni trend kvantitativnog povećanja terorističkih napada, za početak bi trebao prerasti onaj iz 90-ih godina kako bismo ga mogli početi smatrati takvim.

Suvremeni terorizam samo je blaži oblik galopirajućeg terorizma koji je eskalirao krajem 80-ih i početkom 90-ih godina prošlog stoljeća, etapa u okviru *međunarodnog* terorizma, s visokim stupnjem *regionalizacije*. U pravilu je vezan za dvije „žarišne“ regije, Bliski istok i Sjevernu Afriku te Južnu Aziju, s tek povremenim manifestacijama izvan spomenutih okvira.

Stoga je inzistiranje na interpretaciji suvremenog terorizma kao *globalnog* pogrešno. Globalni terorizam samo je mit jer je očito kako se ključ suzbijanja terorizma nalazi u rješavanju političkih sukoba u nestabilnim regijama Bliskog istoka, Južne i Jugoistočne Azije te sjevernog dijela Afrike, nikako izvan toga.

Literatura

Cvjetković, Branko, *Terorizam – sredstva i posljedice*, Laus: Split, 2002.

De la Calle, Luis; Sanchez-Cuenca, Ignacio, 'What We Talk About When We Talk About Terrorism', *Politics & Society*, 2011., 39 (3), 451-472

- Dimitrijević, Vojin, *Terorizam*, Radnička štampa: Beograd, 1982.
- Furedi, Frank, *Poziv na teror: Rastuće carstvo nepoznatog*, Naklada Ljevak: Zagreb, 2009.
- Hirst, Paul; Thompson, Grahame, *Globalizacija: međunarodno gospodarstvo i mogućnost upravljanja*, Liberata: Zagreb, 2001.
- Schmid, Alex; Jongman, Albert, *Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories, & Literature*, Transaction Publishers: New Brunswick, 1988.
- Wilkinson, Paul, *Terorizam protiv demokracije: odgovor liberalne države*, Golden marketing: Zagreb, 2002.

Internetske stranice

- <http://www.start.umd.edu/gtd>, preuzeto 21. kolovoza 2013.
- <http://www.start.umd.edu/gtd/downloads/Codebook.pdf>, preuzeto 21. kolovoza 2013.

Summary

Following the attack on World Trade Center on September 11, 2001, the global perception of terrorism has gotten a whole new context. In the media and scientific representation, that has created a climate that terrorism is no longer focused on international boundaries and that it is now perceived as a global phenomenon, the biggest threat to world peace. It has become a faceless danger which does not choose its victims and threatens everyone everywhere. The author analyses the trends in contemporary terrorism by using data from the Global Terrorism Database and determines changes which occurred after the attack on September 11. Ultimately, the author concludes that global terrorism is just – a myth.

Key words: terrorism, September 11, international terrorism, global terrorism, contemporary terrorism, Global Terrorism Database, trends in terrorism.